

Guidade turer till anlagda våtmarker inom Rååns avrinningsområde

2016

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattenråd

Sammanfattning

Under läsåret 2015 - 2016 har 1350 personer från 23 skolor deltagit i informationsturer till Råån för att lära sig om vattenvård och Rååns Vattenråds arbete. Syftet är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder, samt att visa på fina ställen för rekreation längs ån. I sin nuvarande omfattning nås ca hälften av grundskoleeleverna i avrinningsområdet någon gång under sin skoltid av projektet. Utställningen om Råån har stått på 7 bibliotek i avrinningsområdet.

Det pedagogiska materialet som ligger på Rååns Vattenråds hemsida har använts av två tredjedelar av de besökande skolklasserna till för- och efterarbete. Materialet togs fram i samarbete med Region Skåne och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd 2013. Två tredjedelar av besökande grupper tog sig till exkursionsmålet på miljövänligt sätt med kollektivtrafik, gång eller cykel. Resten hyrde buss eller kom i egna bilar. Totalt har drygt 11 700 personer från 96 olika skolor och föreningar i avrinningsområdet deltagit under 2003-2016.

Under turerna får deltagarna en bild av landskapets förändring under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till bl a åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur man arbetar med detta vid Råån idag. Kopplingar görs till miljömålen. Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor, mäta nitratkvävehalten i vattnet mm. Det är viktigt att resurser avsätts för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs.

Bakgrund

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningssproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåtttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattenråd är ett samarbete mellan Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner, industrier, markägare, fiskevård, NSVA och ideell naturvård för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattenråd utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder och har anlagt tvåstegsdiken och ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med informationsturena är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattenråd arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. ”För att nå EU:s mål om en god vattenstatus till 2015 krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.” (Miljötillståndet i Skåne Tema Vatten 2005).

Bulls måse är en återskapad våtmark på 17 ha och har fått ett mycket rikt fågelliv.

Gymnasieklass i fågeltornet vid Bulls måse.

Innehållet i turerna

Under turerna får deltagarna en bild av hur landskapet har förändrats när det gäller våtmarker, åar och bäckar, ängar och naturbetesmarker och hur detta påverkar vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald. Detta kopplas till miljömålen och till hur man i Rååns Vattenråd arbetar med vattenvårdande åtgärder. Med håvar, kikare och bestämningslitteratur undersöks livet i och vid våtmarken. Aktiviteter som att bilda näringskedjor, leta efter boplatser för hotade djurarter knutna till vatten, mätning av närsalthalter i å och damm mm erbjuds. Broschyren "Råån och miljön" och Länsstyrelsens årsrapport "Miljötillståndet i Skåne" delas ut. Även annat material med anknytning till vattenvård visas upp, exempelvis videofilmen "Åar och vattendrag".

Hur lever egentligen djuren vi hittat? Hur stor blir en spigg?

Liten vattensalamander, snäckor och stavlik vattenscorpion att undersöka närmare!

Full aktivitet för att upptäcka livet i den anlagda dammen i Vallåkra. Sedan promenad längs ån upp till naturreservatet Borgen!

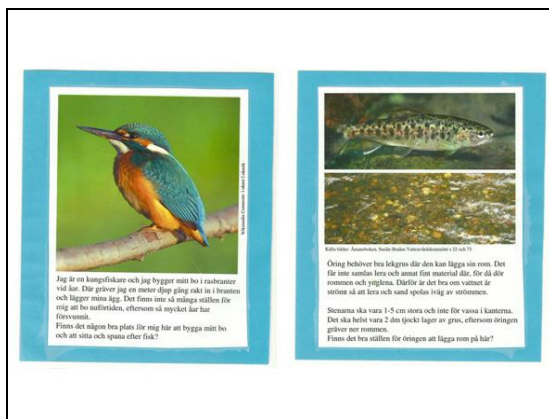
Andmaten, den bruna kärrhöken och sländlarven behöver varandra – de hänger ihop i en näringskedja!

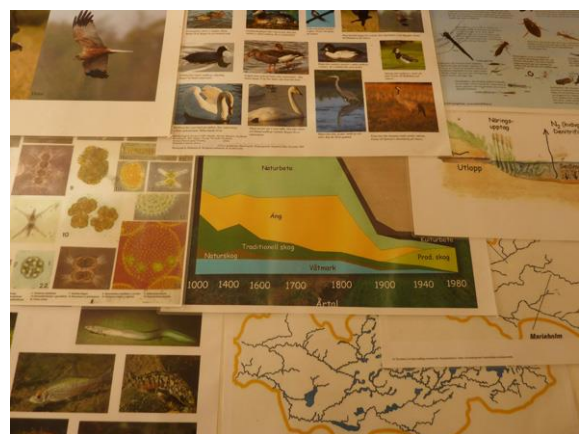
Gymnasieelever mäter närsalthalten. Varför är det mindre nitratkväve i dammen än i ån?? Vad stod det för värden i rapporten med vattenundersökningarna?

I Långeberga jämför vi ett traditionellt åkerdike med branta kanter med det restaurerade diket där djur, växter och vatten har gott om plats!

Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får sedan undersöka om det kunde göras några åtgärder här för detta djur!

Planscher som visar hur landskapet har förändrats och hur vanliga djur på platsen ser ut.

Vandringsutställning och webbaserat fördjupningsmaterial

2013 togs ett fördjupningsmaterial fram i samarbete med Region Skåne, Rååns Vattenråd och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd. Det består dels av en hemsida, nåbar från Rååns Vattenråds hemsida och en vandringsutställning på tre roll-ups. Till utställningen hör också en fiskdamm "fiska djur i ån" där man kan få upp bl a en öring, en ål, en vattenscorpion, en dagsländelarv och ett fiskeredskap. Till utställningen finns en tipsrunda och korsord på temat för besökare och broschyrer om Råån.

Utställningen har vandrat runt på bibliotek och studieförbund i avrinningsområdet.

Under 2016 har utställningen stått i foajén på Bjuvs kommun, biblioteket Idé A Drottninghög, Svalövs montessoriskola, Påarps bibliotek, Ekeby bibliotek, Ringstorps bibliotek och Ödåkra bibliotek.

Hemsidan innehåller material som lärare kan använda för att förbereda och efterarbeta sin grupp inför turen. Det handlar om vattenvård, djur man kan tänkas se, allemansrätten och miljömålen. Sidan användes av två tredjedelar av grupperna som var ute på exkursion under läsåret.

Besök en våtmark!
förberedelse - exkursion - efterarbete

Besök Råån!
För- efterarbete
Låna utställning
Råån för- och nu
Interaktivt korsord
Frågesporten
Länkar

Guidade exkursioner ut till åar och våtmarker!

Material för förberedelse och efterarbete till exkursioner vid Råån, samt för besök till utställningen finns under "för- efterarbete" i menyn till vänster. Mer info om utställningen finns under "Låna utställning".

De guidade exkursionerna är till för att ge besökarna en känsla för det liv som finns i och kring ån och våtmarkerna. Naturupplevelsena ska i sin tur öka viljan att bevara vår natur. Vi vill också visa var det finns fina ställen för rekreation längs ån. Turena vänder sig både till allmänheten och skolelever och ger en ökad kunskap i samhället om hur man arbetar med miljön i ån och hur det kopplar till våra miljömål. Vattendragsförbundet bistår med guide som har kunskap om ån och dess historia. Hävar, kikare, relevant litteratur, vattenanalytisk, övningar mm finns med på turen!

Läs reportage om turena: 2013, 2013, 2012, 2011, 2011, 2008. Läs rapporter

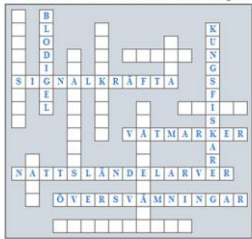
Sidan är finansierad av:
Natur i Fokus

med finansiering av:
Region Västmanland
Svea Vattendragsförbund
och Västmanland

SKÅNE

Klicka i en ruta för att börja!

Denna fågel bor vid flera skånska åar. Vad heter den?

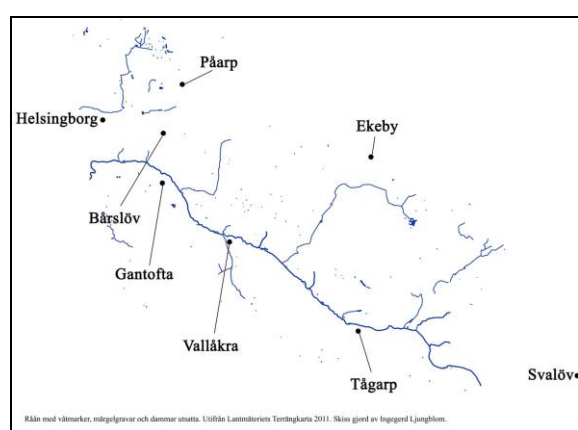
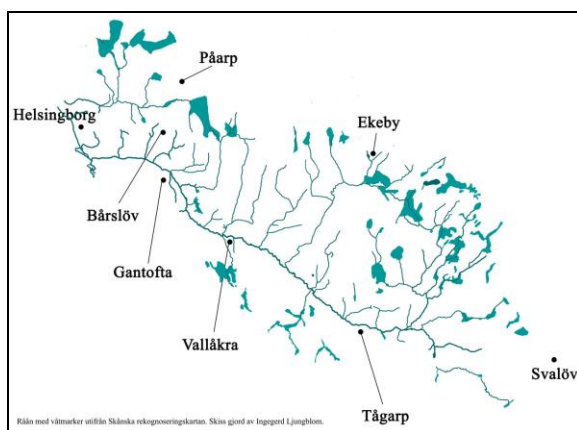
☐ Blåhake
☐ Blåtare
☐ Kungsfiskare

Svara

Du behöver 12 droppar för att skapa din egen våtmark!
Svarar du fel så forlorar du en droppe...

Hemsida med tips på för- och efterarbete till exkursionen används av två tredjedelar av de besökande grupperna. Sidan nås via Rååns Vattenråds hemsida.

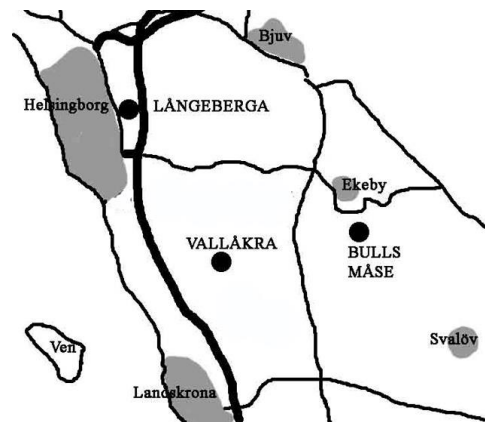
Till utställningen gjordes en skiss över hur Råån med biflöden såg ut i början av 1800-talet. Den är gjord utifrån Skånska Rekognoseringskartan. En motsvarande skiss över Råån idag har gjorts utifrån Lantmäteriets Terrängkarta 2011. Kartorna används under exkursionerna och i utställningen.

Exkursionsmålen

Bulls måse

Bulls måse är med sina 17 ha den största anlagda våtmarken i avrinningsområdet och har sedan den anlades år 2000 fått ett mycket rikt fågelliv. Där häckar bl a gråhakedopping, trana och brun kärrhök. Vid våtmarken finns ett fågeltorn. Bulls måse är en fördämning av Tjutebäcken som är ett biflöde till Råån. Våtmarken är mycket vacker och ett fint exkursionsmål för grupper. I våtmarken kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Hit får man ta sig med egna transporter.

Långeberga

I Långeberga finns ett antal forskningsdammar. Här finns hästskovåtmarker och man kan jämföra ett traditionellt åkerdike med ett som restaurerats – gjorts bredare och med avfasade kanter för att gynna vattenrening, biologisk mångfald och öka markens vattenhållande förmåga. Informationsskyltar och ett mindre informationshus berättar om landskapets förändring och om vattenvårdande åtgärder. Från taket har man fin utsikt över forskningsdammarna. I anslutning till dammarna ligger ett parti lövskog med ett mycket rikt fågelliv. Från Helsingborg är området lätt att nå med kollektivtrafiken.

Vallåkra

Dammen S Vallåkra är en mycket fin damm som ligger i Vallåkra precis invid Råån. Den är anlagd 1997 och tar emot dagvatten och dräneringsvatten. I dammen kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Kring dammen är det ett våtmarksområde med vass där man ofta ser brun kärrhök, samt ett lövskogsparti med bl a näktergal. Området runt dammen hålls i ordning av byalaget i Vallåkra. Gräset runt dammen klipps och där finns bänkar och bord. Efter att vi tittat på våtmarken följer en promenad upp i naturreservatet Borgen, ett lövskogsområde med intressant historia och rikt småfågelliv. Det går lätt att ta sig till området då pågatåget stannar nära dammen.

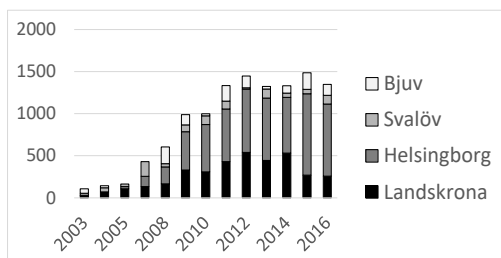
Görrarpsdammen, Gantofta, Vasatorp och anlagd damm i Tågarp

Ett par turer har gått till Görrarpsdammen. Den ligger vackert i en sänka omgiven av lövskog nära Rååns dalgång. Den är anlagd 1996 och tar emot dagvatten, dräneringsvatten och vatten från ett biflöde till Råån. Vid besök där har även besök gjorts till en närliggande damm vid åkermark. Både växtliv och djurliv skiljer sig mycket åt mellan dammarna, vilket är intressant att titta på. Några turer har även gått till Vattenrådets anlagda damm Vasatorp i Bruce's skog, samt till en relativt nyanlagd damm i Tågarp.

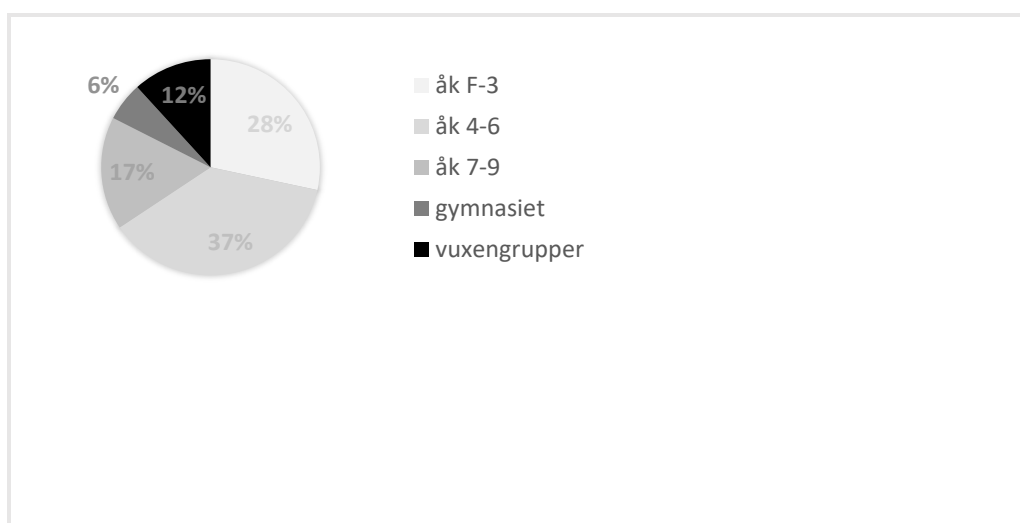
Hälften av grundskoleeleverna deltar

Under läsåret 2015-2016 har 1350 personer från 23 skolor deltagit. I samband med att utställningen stod på biblioteket Idé A i Drottninghög deltog även en grupp därifrån. 6 skolor var nya i projektet. Under 2003-2016 har 11 702 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde under organiserade informationsturer. Av dessa har 51% kommit från Helsingborg, 31% från Landskrona, 8 % från Svalöv och 10 % från Bjuvs kommuner.

Räknat som ett snitt på de senaste tre åren så nås ca 1100 grundskoleelever per år i avrinningsområdet. En årskull (räknat på elever som går ut nian varje år i avrinningsområdet) ligger på drygt 2000 elever, vilket innebär att ca 50 % av eleverna någon gång under sin grundskoletid nås av projektet. Drygt 4 % av gymnasieeleverna nås av projektet under sin gymnasietid. Två tredjedelar av de besökande grupperna tog sig till exkursionsmålet med ordinarie kollektivtrafik, gång eller cykel, vilket är positivt ur miljösynpunkt. Övriga hyrde buss eller kom med skolans minibussar alt egna bilar.

Antal besökande från olika kommuner 2003-2016.

Antal besökande fördelat på åldersgrupp 2003-2016.

Kontakter: Ingegerd Ljungblom, naturifokus@gmail.com, www.naturifokus.se,
Annelie Brand, Miljöförvaltningen i Helsingborgs stad, annelie.brand@helsingborg.se

Bilaga 1 - Deltagande grupper

Kursivt = deltagande i motsvarande turer vid Saxån-Braån

Föreningar och företag

Biokraft Pharma AB (2003)
Miljökemi AB (2003)
Föreningen Söderåsens natur (2012)
Helsingborgstraktens natur (2009)
Ottarps scoutkår (2012)
Studieförbundet Vuxensskolan, allmänhet (2013)
Idé A Drottninghögs bibliotek (2015, 2016)

Svalöv (11 av 13 skolor)

Billeshögsskolan (2007, 2010)
Centralskolan (2007, 2008)
Linåkerskolan (2011)
Lunnaskolan (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2015, 2016)
Månsaboskolan (2010)
Midgårds skola (2013)
Parkskolan (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)
Svalövs gymnasie (2003, 2007, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Svalövs gymnasiesärskola (2011, 2013, 2016)
Svalövs montessori (2011, 2014, 2015, 2016)

Bjuv (alla skolor deltagit)

Brogårdaskolan (2010, 2011, 2015, 2016)
Ekeby skola (2004, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Forsärlans miljöskola (2012)
Friskolan Oktaven (2003)
Jens Billeskolan (2008, 2011, 2012, 2014, 2015)
Varagårdsskolan (2008, 2009, 2011, 2015)

Landskrona (18 av 32 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Albanoskolan (2009, 2012)
Alleskolan (2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Allvar Gullstrandsgymnasiet (2003, 2004, 2005, 2011)
Asmundtorps skola (2007, 2009, 2010, 2011, 2015)
Barsebäcks montessori (2011)
Dammhagsskolan (2011, 2012, 2013, 2016)
Glumslövs skola (2009, 2010, 2011, 2011, 2012, 2012, 2013, 2016)
Gymnasiesärskolan (2014)
Härslövs skola (2011)
Junior College (2011)
Justus Tranchellgymnasiet (2009)
Parkskolan (2009)
Pilängsskolan (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2016)
Säbyholms montessoriskola (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2016)
Sandåkersskolan (2007, 2010, 2012, 2013, 2015, 2016)

Selma Lagerlöfs gymnasiesärskola (2015, 2016)
Seminarieskolan (2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Nya seminarieskolan (2014, 2015)
Västervångsskolan (2010, 2012, 2014, 2015, 2016)

Helsingborg (45 av 84 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Al maarifskolan (2005, 2008, 2011)
Ättekullaskolan (2007, 2012)
Bårslövs skola (2010, 2012, 2016)
Brunnsparksskolan (2012)
Corpore Byskola (2014)
Culturagymnasium (2015, 2016)
Dalhemsskolan (2016)
Elinebergsskolan (2011, 2015)
Filborna gymnasiesärskola (2014)
Fyrklöverns montessori (2014, 2015)
Gantofta skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016)
Gymnasiesärskolan Filborna (2012)
Holstagårdsskolan (2012, 2013)
Helsingborgs montessori (2009, 2014, 2015)
Helsingborgs sportgymnasium (2014, 2015)
Högstensskolan (2010, 2011, 2014)
Husensjö skola (2012, 2015)
Internationella skolan (2016)
Jensen Education gymnasium (2015)
Kattarps skola (2010, 2011, 2015, 2016)
Kingelstads skola (2009)
Komvux Kärnan (2007, 2011, 2012, 2013)
Kubikskolan (2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Magnus Stenbocksskolan (2010, 2011)
Maria Parkskolan (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Montessoriskolan Kärnhuset (2016)
Musikgrundsskolan Synkopen (2015)
Mörarps skola (2009)
Öresundsparkens barnskola (2008, 2011)
Påarps skola (2011, 2012, 2015)
Pauli skola (2008, 2011, 2015)
Petersvenskolan (2010)
Petri Gymnasieskola (2007)
Ramlösa Friskola (2013, 2014, 2015, 2016)
Raus Planteringsskola (2009)
Ringsstorpsskolan (2009, 2016)
Råå Södra skola (2016)
Rönnowska skolan (2009, 2010)
Rydebäcksskolan (2010, 2013, 2015, 2016)
Rydebäcks montessori (2014, 2015)
Sally Bauerskolan (2008, 2010, 2013, 2015, 2016)
Skolstaden Olympia (2010, 2011, 2012)
Slottsvångsskolan (2016)
Slottshöjdens skola (2016)

St Jörgens skola (2010, 2011, 2015)
Thorén business school (2012)
Tycho Braheskolan, Olympiaskolan (2008, 2009, 2010, 2012, 2015)
Tågaborgsskolan (2014, 2015)
Vallåkrabygdens skola (2009, 2013)
Vittra (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Västra Alléskolan (2014)
Västra Berga skola (2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Västra Berga sarskola (2014, 2016)
Västra Ramlösa skola (2010, 2011, 2014, 2015)

Bilaga 2 - Utställning

2016

- * Bjuvs kommun, foajén, 1 jan – 30 jan
- * Idé A Drottninghög, 1 feb – 1 mars
- * Svalövs montessoriskola, 2 maj – 31 maj
- * Påarps bibliotek, 2 juni – 16 aug
- * Ekeby bibliotek, 18 aug – 29 sept
- * Ringstorps bibliotek, 1 okt – 14 nov
- * Ödåkra bibliotek, 16 nov – 7 dec

2015

- * Rosengårdens bibliotek, Nanny Palmqvistskolan, 28 nov – 20 jan 2015
- Utställningen uppdaterades med anledning av ombildandet till Vattenråd***
- * Aktivitetshuset Jutan, samt Studieförbundet i Helsingborgs kontor, 20 april – 26 maj
 - * Bjuvs bibliotek, 28 maj – 5 juli
 - * Råå bibliotek, 7 juli – 12 aug
 - * Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg, 13 aug-3 sept
 - * Helsingborgs bibliotek, 5-20 sept
 - * ABF Helsingborg, 22 sept – 11 okt

2014

- * Råå bibliotek, 28 jan-28 feb
- * Teckomatorps bibliotek, 3 mars-1 april
- * Kågeröds bibliotek, Lunnaskolan, 3 april-5 maj
- * Helsingborgs stadsbibliotek 6-19 maj
- * Elinebergs bibliotek, Elinebergsskolan 20 maj - 13 juni
- * Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg 14 juni-25 aug
- * Röstånga bibliotek, 23 sept - 19 okt
- * Billeberga bibliotek, Billeshögsskolan, 21 okt - 26 nov

2013

- * Helsingborgs bibliotek 13-24 maj 2013
- * Svalövs bibliotek 10 juni-15 aug 2013
- * Landskrona bibliotek 3-26 september 2013
- * Häljarps bibliotek på Sandåkersskolan 1 okt - 3 nov 2013
- * Bjuvs bibliotek 5 nov - 29 nov 2013

